

MARY EDITH DURHAMOVÁ
V ALBÁNSKÝCH VÝŠINÁCH (Z ANGLICKÉHO ORIGINÁLU
HIGH ALBANIA, LONDÝN 1909, PŘELOŽIL ROBERT DOBRA).

Praha: Malvern, 2019, 371 s, ISBN 978-80-7530-192-5.

České čtenářské obci se konečně dostává do rukou proslulá kniha britské cestovatelky a antropoložky Mary Edith Durhamové. Ne náhodou je tato práce dodnes považována za skvost anglické cestovatelské odborné literatury a je ceněna jako jedna z nejlepších anglicky psaných knih o Albánii, a to i přesto, že se zaměřuje na popis událostí na počátku 20. století a je tedy více než sto let stará. Autorka je nejen výtečnou terénní badatelkou, ale především zapálenou cestovatelkou, hájící práva původních obyvatel na Balkáně na jejich sebeurčení v dobách, kdy valná většina Albánie spadala alespoň nominálně pod svrchovanou kontrolu Osmanské říše. M. E. Durhamová dokázala zcela mistrně skloubit své akademické výtvarné vzdělání s prací vynikajícího fotografa a zapáleného znalce balkánského folkloru. Vzhledem k tomu, že popisované oblasti severní Albánie procestovala až poté, co poměrně detailně procestovala Černou horu, Makedonii, Srbsko a Kosovo, dokázala výborně využít nabytých cestovatelských, osobních i odborných zkušeností. Autorka, přestože nebyla vzděláním antropoložkou ani odborníkem na Balkán, se až během cest, které ji zavedly do málo zmapovaných oblastí, stala skutečnou znalkyní především severoalbánských horalských zvyklostí a vysoce respektovanou osobou s dalekým přesahem. Kvalitních publikací o albánském folkloru kmenů severních hornatých oblastí Albánie není mnoho, právě proto se tato publikace právem dá považovat za základní literaturu daného teritoria a tématu.

Skutečnost, že anglický originál do češtiny přeložil etnolog a albanista, knize značně napomáhá a lze ji řadit k zásadním etnologickým a folkloristickým monografiím.

Knihy podobného ražení v českém jazyce příliš často nevycházejí, zvláště ty, které se specializují na severoalbánské kmeny a jejich zvykové právo. Kniha si jistě najde své čtenáře i v řadách zkušených, ohleduplných a vnímavých cestovatelů, kteří se rozhodnou cestovat do těchto odlehlých oblastí severní Albánie, a jistě ji rádi prostudují i odborníci věnující se balkánskému folkloru nebo historii, a to i díky perspektivě zkušené evropské cestovatelky, která byla mimo jiné i velmi dobře jazykově vybavena a nebyl pro ni problém se domluvit ve většině oblastí, kterými procházela často jen s průvodcem.

Autorka dělí knihu na dvanáct nestejně dlouhých kapitol, přičemž s výjimkou prvních dvou se ty zbývající kapitoly snaží převážně o poutavý popis cest s velmi častými odbočkami vysvětlujícími folkloristické, historické či kulturní souvislosti. První kapitola je poměrně stručným zevrubným historickým úvodem, který jasnou formou vysvětluje historické pozadí nejstarší albánských dějin. Druhá kapitola, již se zřetelnými kulturně-antropologickými konotacemi, je velmi důležitou součástí této knihy, neboť již na samém počátku vysvětluje názvosloví a kulturní reálie specifické pro kmenové uspořádání horské severní Albánie. Čtenář se zde setkává s důležitými pojmy i jmény, především však s konceptem krevní msty, tak typickým právě pro severoalbánské horské kmeny. *Kanún*, tedy tradiční soubor zvykového práva, který

byl zřejmě částečně kodifikován legendární postavou severní Albánie Lekem z rodu Dukagjini, je zde zmiňován poprvé, přičemž se autorka ke konceptu krevní msty vrací s takřka pravidelnou frekvencí a lze v podstatě říct, že tento pojem je nejdůležitějším prizmatem chápání událostí, které autorka zažívá na vlastní kůži. Třetí kapitola je skvělou ukázkou toho, jak autorka dokáže využít svých malířských dovedností a předešlých zkušeností z cest po okolních zemích. Připomeňme, že sbírku jejích fotografií i kreseb vlastní několik muzeí (např. Pitt Rivers Museum v Oxfordu nebo Royal Anthropological Institute v Londýně).

Její terénní erudice i předešlá zkušenost z cest po Makedonii, Černé hoře a Srbsku činí z četby nevšední zážitek. Její vhlad do tamější společnosti a problematiky jí velmi pomáhal při navazování neformálních kontaktů s příhraničními kmeny žijícími i v okolních státech, a často se stávalo, že ji obyvatelé těchto oblastí znali ještě dřív, než se s nimi setkala osobně. Ačkoliv je kniha pohledem do dnes již v podstatě neexistující reality zašlých dní horských odbojných kmenů, nelze se vyvarovat nutkání navštívit tyto oblasti, aby se čtenář mohl sám přesvědčit o pohostinnosti místních obyvatel. Je důležité zmínit, že kniha popisuje události během jejího pobytu v roce 1908, kdy došlo k důležitým událostem jak v samotné Albánii, tak především v Istanbulu, kde probíhala mladoturecká revoluce, která měla dosah i na kmenové oblasti severní Albánie. Je však třeba mít na paměti, že ač byla Albánie pod správou Vysoké Porty, právě severní horské oblasti správě Istanbulu nikdy zcela nepodléhaly. Tato skutečnost je zřejmá i díky této knize, kde autorka často popisuje etnicky i nábožensky značně heterogenní kmenové oblasti, nemluvě o jazykovém zmatení, kdy vzdělané vrstvy ve Skadaru často tvořili obyvatelé mluvící směsicí albánštiny a srbštiny. V knize autorka vícekrát říká, že popisované realie (především krevní msta) jsou platné především v severních oblastech gegských Albánců. Přestože je knihu třeba brát především jako cestovatelskou literaturu s odbornými vysvětlivkami, díky M. E. Durhamové si čtenář často uvědomí, že Albánie je jednou z posledních evropských zemí, kde prominentní rodiny z historických kmenů či klanů mají politický i vojenský vliv dodnes. Jedním z typických příkladů je rod Dukagjinů, jejichž významná rodina Bushatiů (lze-li věřit genealogickým studiím, které tuto rodinu s tímto rodem spojují) má ve svých řadách diplomaty, obchodníky a v neposlední řadě z této rodiny pochází i bývalý ministr zahraničí. Kniha nesčetněkrát upozorňuje i na náboženskou roztržičnost katolického i ortodoxního křesťanství, především však i islámu a jeho derviškých forem, které se v zemi uchytily.

Pro zajímavost uvedme, že i současný prezident Albánie Ilir Meta je členem derviškého řádu Bektajijů, který sídlí v Albánii a jeho členové tvoří zhruba až 20 procent všech muslimů v zemi. M. E. Durhamová po celý život byla silnou a vlivnou zastánkyní albánského národa, což si vnímavý čtenář v knize jistě povšimne. Například při až romantickém popisu autorčina putování do kosovského Prizrenu je zřetelně vidět její obdiv a zapálení pro věc. M. E. Durhamová si také velmi často všimá a snaží se o hlubší pochopení historických, kulturních i jazykových vztahů mezi severní Albánií a jejími sousedy, především s Kosovem, Černou horou a jižním Srbskem, kde se vyskytují významné albánské komunity. Autorka velmi poutavě popisuje migrační toky albánsky i srbsky mluvících obyvatel severní Albánie. Poslední kapitolou o Prenku Pašovi M. E. Durhamová své náročné cestování uzavírá. V odborných studiích o pří-

jezdu tohoto prominentního člena albánských Mladoturků do mirditské oblasti se autoři vždy zmiňují právě o dramatických událostech, které M. E. Durhamová viděla na vlastní oči a měla možnost se účastnit i důležitých politických změn, které Albánii ještě čekaly.

Knih *M. E. Durhamové V albánských výšinách* je vynikajícím počinem antropoložky, která se až v produktivním věku rozhodla věnovat se balkánské historii, kultuře i politickým záležitostem. Tato kniha by tedy v žádném případě neměla chybět v knihovně odborníků věnujících se studiu folkloru, historie, či religionistiky oblasti Balkánského poloostrova. I když autorka popisuje události více než sto let staré a etnologické informace týkající se severní Albánie již nemusí zcela odpovídat realitě 21. století, je tato kniha stále dokladem toho, že pro pochopení současných turbulentních událostí v této části Evropy je nesmírně důležité znát jejich historické pozadí.

Petr Buchtyar

